

Jesús Moncada

El Cafè de la Granota

Amb un postfaci de Jordi Puntí
i un recull de cartes
de Pere Calders a l'autor

CLUB EDITOR
BARCELONA

TAULA

EL CAFÈ DE LA GRANOTA

Un barril de sabó moll	9
La Plaga de la Ribera	17
Absoltes i sepeli de Nicolau Vilaplana	25
Paraules des d'un oliver	33
Informe provisional sobre la correguda d'Elies	37
Futbol de ribera	43
Senyora Mort, carta de Miquel Garrigues	51
Preludi de traspàs	59
Els delfins	63
Un enigma i set tricornis	69
Amarga reflexió sobre un manat de cebes	83
L'assassinat del Roger Ackroyd	95
Amor fatal en decúbit supí	105
Guardeu-vos de somiar genives esdentegades	115
 "Vas bé, vas bé", postfàci de Jordi Puntí	 129
 Cartes de Pere Calders a Jesús Moncada sobre <i>El Cafè de la Granota</i>	 145

EL CAFÈ DE LA GRANOTA

UN BARRIL DE SABÓ MOLL

Allò del Florenci va començar que ja es volia fer l'horeta d'anar a dinar —em digué el vell Cristòfol a la Granota mentre beviem cafè, abans d'encetar la partida de botifarra—. Tinc present que les dones ja passaven amb les senalles al braç, fent via cap a les mines a dur el recapte als hòmens, i per la vall del riu retrunyien les càrregues de dinamita que feien petar al migdia... Uns núvols d'estalzí baixaven per l'Ebre i s'ataconaven damunt la vila, gairebé a frec dels fumerals; dic d'estalzí i no dic mentida perquè pareixia que ens volien ruixar amb tintures de dols. Fins i tot l'aire de tronada que esventava la polseguera per les cantonades tenia el color negrós. Un dia lleig, xiquet, d'aquells que t'esmolten els nervis.

El Llampec, un dels quatre llaüts de la mina Teresa, acabava de lligar amarres al molló del Pedret, i la tripulació —el patró i els peons— descarregava un barril de sabó moll que havien embarcat a Flix a la matinada. De sabó moll a la vila no en fabricàvem, això ja ho saps; calia pujar-lo de per avall i ho feien els llaüts que torna-

ven de dur el carbó de les nostres mines a Flix, Móra i altres llocs de la ribera de l'Ebre. Durant la descàrrega van haver-hi renecs i batusses, igual que sempre. No cal que et digui, n'ets tip de veure-ho, que baixar un barril de la borda d'un llaüt al molló per un tauló que amb prou feines fa un pam d'amplària és feina que requereix molta traça. Tanmateix, a la fi, després d'estar a punt barril i llaüters de fer un capbussó, per causa de la badada d'un peó que li deien Xinxeu, la mercaderia va arribar a terra sense més tràfecs.

—Tu, desgraciat —digué aleshores el Pere Camps, el patró, al Florenci, un dels peons—. Ja pots començar a fer via amb el barril cap a la botiga d'Adelaida. I no t'hi adormis, o t'esllomaré. Així doncs, si no vols rebre, espavila't!

Encara que jo no hi era, sé de bona font que aquestes van ser les paraules. El Pere Camps era una persona violenta, aspra, que traspuava mal fel. Ningú no volia navegar amb ell i els que ho feien, perquè no els quedava altre déu, ballaven de coroneta; no els estalviava escarnis ni batusses, i allò no estava miqueta de bé. Si hagués pogut presumir de patró fi, de la categoria, posem per cas, de Toni Pit d'Estopa, del vell Gòdia o, per no enlairar-nos tant, de Silvestre Nicolau, encara! D'aquells mestres, que podien servir un llaüt de la vila fins a mar amb els ulls tancats, s'aguantava el que calia. Eren gent de molt senderi; quan et clavaven una catxamona ho feien pel teu bé. El Camps, però, no els arribava ni al serrell

de la faixa. No es podien comptar les vegades que s'havia amallat ni el carbó que havia arribat a malmetre per aquell riu de Déu. Jo sempre he pensat que la mala lluna li venia de l'enveja que se'l menjava. I ho pagaven els peons. Ara, amb el pobre Florenci en feia un gra massa, s'hi xalava. Llàstima que el Florenci no hagués tingut la sang més calenta! Si li hagués posat al pit la punta de ferro del pal de barrejar, com ho va fer el Jaume Sama el dia que en va tenir fins al cabell més alt, del Pere Camps, l'hauria acollonit, guaita qui t'ho diu! Però el Florenci mai no piulava i l'altre, cada cop més envalentit, li fumia uns julis que me'l baldava. Al poble ho sabien fins i tot els gossos.

Aquell dia, l'ànima de càntir tampoc no va replicar. La Marieta Peris, més coneguda per la Gramola, la xafardera més llesta, més sabuda i amb les cuixes més ufanoses de la vila, rentava roba a quatre passes del Llampec, ho plegà tot fil per randa i més tard em jurà que el peó no havia badat boca; i si ella ho digué, pots escriure sense cap mania que el Florenci no la badà. Una vegada, la Marieta i jo... Bé, deixem-ho córrer, ja t'ho explicaré un altre dia; no convé barrejar les històries. Continuem amb el Florenci, que, sense dir ni piu, pobre caloi, tombà el barril de costat i començà a fer-lo rodolar carreró amunt.

La botiga de l'Adelaida era on encara és, a la punta de dalt del carreró de Sant Francesc; qui no hi és, és l'Adelaida: fugí amb un recaptador de la contribució i amb

les contribucions recaptades quan tu eres encara una melitxa. Ja saps —però em faig la reflexió que els de fora no ho saben i els ho hauràs d'explicar— que el carreró de Sant Francesc és el més costerut dels que travessen la vila de dalt a baix, seguint el pendent de la serra, i van a morir a l'Ebre; els hauràs de contar també que mor precisament al molló del Pedret. Així es faran càrrec que el camí que havia de seguir el peó era una línia recta del llaüt a la botiga. I tan recta, a fe de Déu, com pesada de pujar, i encara més si calia empènyer un barril de sabó moll sense cap ajuda, només perquè un mala sang et volia fer passar el trill per l'esquena.

No caldria ni dir que el Florenci ja panteixava en arribar a l'encreuament amb el carrer de la Barca. Allí va fer una aturada fins que l'alè li retornà. Una cantonada més amunt, el va rebre la conya dels parroquians de la barberia del Miquel, la Clenxa, asseguts en rotllana a la porta de l'establiment.

—¿Tot aquest sabó necessites per rentar-te, Florenci?

—¿Tan rubinoses duus les orelles?

—El Pere Camps et té el dit a l'ull!

—Jo li diria que el pugés sa iaia!

Fins i tot la Clenxa es va afegir a la gresca; deixà a mig remullar les barbes d'espart de Nemesi Veriu, que s'havia adormit a la butaca i roncava igual que un beneit amb un diari esportiu als genolls, i va treure el cap lluent de brillantina per la porta, a dir-hi la seva. Tu, a la

Clenxa ja no el vas conèixer; al cap de poc d'aquesta història es va escapar amb la dona d'un manescal que vam tenir a la vila i va obrir una perruqueria al París de la França. Ara bé, aquell migdia, el barber ni sospitava que fotria el camp amb una manescala i acabaria xollant els clatells dels francesos.

—¿Fins quan et deixaràs albardar, babau? —esquelejà mentre brandia iradament la brotxa empastifada de sabó.

Sense respondre a les befes, el llaüter continuà la pujada. Al cap d'una estona, la foscor es va fer més espessa —¿recordes els nuvolots de què t'enraonava al principi?— i unes gotes de pluja s'esclafaren a terra. En aquell precís moment jo entrava a les oficines de la mina Segre, davant per davant de la barberia, i ho recordo bé: la rotllana de badocs es va desfer en un tres i no res, tot-hom buscà cobert i el Florenci es trobà sol al mig del carreró mentre la pluja creixia i es convertia en un aiguat que el degué amaran fins als ossos.

Una mica més amunt, a l'altura de la fonda del Trinquet, el Florenci va renegar. L'assumpte del renec el vaig saber també per la Gramola; foragitada del riu per la pluja, pujava pel carreró amb la taula de rentar i el cartró ple de roba al cap i va passar al davant del Florenci en el moment precís que el pobre noi, a qui ningú no havia sentit mai ni mitja paraula forta, s'esbravava. Més tard, ella va repetir —quina memòria tenia, a part d'altres coses que no dic, la mala bruixa!— els noms de la mitja

dotzena llarga de gent del calendari afectada per la cosa, perquè el renec va ser de molta consideració. Tant és així que diu que la menjaciris de la Teresa, la que encara té una botiga de vetesifils al carrer Major, va fer una novena, no fos cas que els ofesos s'ho prenguessin a la valenta i ens enviessin una malesa. Un cop plegat el renec, la Gramola va enfilat el carrer Nou i va perdre de vista el Florenci.

Després, xiquet, ja vam sentir aquella mena de tro. Pareixia que s'esfondrava el món, que tot se n'anava a can Pistras. I al final, un espetec d'esgarrifor. La sota d'oros, quin espetec! T'asseguro, i no dic mentida, que, a tants com érem a les oficines de la mina Segre, se'ns va tallar la respiració. Esverats, ens vam llençar al carrer. La gent treia el cap per finestres i balcons a veure què passava, i el que passava era que el barril del Florenci havia baixat com una mala cosa pel carreró i s'havia esclafat al cafè d'Alexandre. Havien petat els cèrcols d'acer i l'envàs s'havia obert igual que una carxofa; el paviment, empastifat de sabó, feia una pudor de lleixiu que destalentava. L'aiguat va desfer de seguida aquella pasta negrosa i lluent i en va aixecar una muntanya d'escuma. T'hauria agradat de veure-ho. El regall que baixava pel carreró la va arrossegar fins al riu, i amb tota aquella bromera blanca que va cobrir el molló pareixia talment que els llaüts anessin vestits de puntes.

Vam suposar, i dic això perquè no en tenim cap testimoni i no va haver-hi manera de treure al Florenci ni mitja parauleta, que el barril se li va esmunyir de les mans i que ell, a fi que l'envàs no l'enganxés i li fes una malura, va haver de saltar de costat i deixar-lo anar carreró avall. Tots sabem que el sabó moll llisca d'allò més. O potser va estar el cansament, ves a esbrinar-ho! Setanta quilos de sabó, el barril i l'aiguat que baixava pel mig del carreró són una barreja de cosco. Fos el que fos, la història va fer parlar molt als cafès i les tertúlies cantoneres. Un apotecari, el Teodor, el qual tampoc no vas arribar a conèixer perquè va fugir fa molts anys amb la dona d'un gallinaire que venia a vendre aviram a la plaça, va arribar a l'extrem de comparar el Florenci amb un que li deien el Sísif, a qui un déu dels d'abans havia condemnat a pujar una roca a rodolons fins al cim d'una muntanya i cada cop que hi arribava mort de cansament, la roca, au!, se li escapava i tornava a fer cap a baix. ¿Caldrà que et digui que el Florenci va ser per sempre més el Sísif de la Ribera? En fi, el cas va fer molta gràcia a tothom. A qui no en feu tanta, jo diria que goteta, va ser al Pere Camps. I no tan sols per la pèrdua del sabó, que déu-n'hi-do, sinó per una circumstància de la qual, els qui la sabíem, no en diguérem ni mitja paraula. I el mateix Pere Camps es guardà com de caure al riu de fer-ne comentari perquè li vam donar a comprendre, amb bones paraules i ben enraonades, tu ja m'entens, que allò havia estat una de les moltes casualitats que es donen a la vida

i que més li valdria no buscar raons ni fer sarau. Al cap i a la fi, ¿tenia algú la culpa que, en el moment que el barriil s'esmunyia de les mans del Florenci, el Pere Camps pugés pel carreró camí de casa seva i s'hagués hagut de ficar de cap a la barberia de la Clenxa per no acabar esclafat?